

Finansutskottets betänkande

1978/79:1

med anledning av motioner om riktlinjerna för statlig upphandling

I detta betänkande behandlas motionerna

1977/78:930 av Ralf Lindström m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen måtte som sin mening ge regeringen till känna att statliga verk och statliga företag skall rekommenderas ta mycket stor hänsyn till miljöaspekterna vid upphandling av drivmedel till sina motorfordon samt

1977/78:933 av Arne Persson (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer att upphandlingskungörelsen för statliga myndigheter ändras så att upphandling hos svenska företag kan ske utan hinder, om det kan anses motiverat av sysselsättningspolitiska skäl.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från *riksrevisionsverket* (RRV).

Motionerna

I *motionen 930* anføres att bilarnas avgaser under många år varit i fokus i debatten om luftföroreningarna, framför allt i städer och andra tätorter. Motionärerna hänvisar till gällande föreskrifter i fråga om begränsning av blyhalten i motorbensin. Produktkontrollnämnden har rekommenderat regeringen att föreskriva att högsta tillåtna blyhalt i bensin skall vara 0,15 g/l fr. o. m. 1 januari 1980.

Motionärerna påpekar att det redan nu på den svenska bensinmarknaden finns bensin med en blyhalt på 0,15 g/l.

Vid upphandlingar av drivmedel till motorfordon som företagits vid statliga verk och statliga företag har man enligt motionärerna inte kunnat registrera att nämnvärd hänsyn tagits till förhållandet att lågblybensin torde vara betydligt miljövänligare än den vanliga bensinen. Motionärerna menar att graden av miljöovänlighet för de olika bensinsorterna förmodligen är svår att fastställa men att lågblybensinens fördelar i det sammanhanget är odiskutabla. Motionärerna föreslår därför att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att statliga verk och statliga företag skall rekommenderas ta mycket stor hänsyn till miljöaspekterna vid upphandling av drivmedel till sina motorfordon.

I *motionen 933* hänvisas till upphandlingskungörelsens bestämmelser om att myndigheter vid upphandling skall utnyttja förefintliga konkurrensmöj-

ligheter och även i övrigt iakttä affärsmässighet samt behandla anbud och anbudsgivare objektivt.

Dessa bestämmelser har, framhåller motionären, medfört att statliga verk och myndigheter placerat beställningar i företag utomlands. Exempel från tekområdet nämns särskilt. Sådana beställningar kan möjligen ge en något billigare upphandling för myndigheten i fråga, anför motionären. Från samhällets synpunkt torde det emellertid vara dyra beställningar, eftersom varje förlorad order för de svenska tekoföretagen i nuvarande krisläge medför ökad risk för nedläggning med minskade sysselsättningstillfällen som följd.

Motionären anser det inte rimligt att statliga myndigheter i missriktat nit motverkar de åtgärder regering och riksdag beslutar i syfte att trygga sysselsättning och verksamhet inom krisdrabbade branscher. Enligt hans mening bör därför upphandlingskungörelsen ändras så att den inte utgör ett hinder för statliga myndigheter och verk att placera beställningar i svenska företag med hänvisning till exempelvis sysselsättningsskäl, även om detta skulle bli något dyrare för den upphandlande myndigheten.

Yttrandet

RRV hänvisar i sitt yttrande till de riktlinjer för den statliga upphandlingen som godkänts av riksdagen 1973 (prop. 1973:73, FiU 1973:27, rskr 1973:190). I gällande upphandlingskungörelse (1973:600), som utfärdats med stöd av dessa riktlinjer, föreskrivs bl. a. att myndighet särskilt skall beakta att kraven på kvalitet och prestanda ej ställs högre än vad som i varje särskilt fall behövs. Myndighet skall vid upphandling utnyttja förefintliga konkurrensmöjligheter och även i övrigt iakttä affärsmässighet samt behandla anbud och anbudsgivare objektivt. Avsteg från dessa principer förutsätter regeringens medgivande.

I fråga om *motionen 930* påpekar RRV att det statliga innehavet av personbilar och lastbilar utgör en liten andel av det totala antalet fordon av detta slag i Sverige. Miljöeffekten av en övergång till lågblybensin för delar av det statliga fordonsbeståndet torde därför bli relativt liten. Enligt RRV bör åtgärder för att minska blyhalten ses i ett vidare sammanhang. Ett ställningstagande till motionärernas förslag bör enligt verkets mening anstå till dess regeringen behandlat det förslag från produktkontrollnämnden om högsta tillåtna blyhalt som nämns i *motionen*. Frågan om avgränsade åtgärder när det gäller det statliga bilbeståndet synes därefter få övervägas mot bakgrund av den tidpunkt vid vilken en generell minskning av blyhalten i bensin kan genomföras.

Beträffande *motionen 933* framhåller RRV att upphandlingskungörelsen riktar sig till de enskilda myndigheterna. Motionärens förslag till ändring innebär att dessa från fall till fall skulle få avgöra om sysselsättningspolitiska

skäl motiverar att en beställning läggs hos en svensk leverantör även om förmånligare anbud erhållits från en utländsk leverantör. RRV anser inte att upphandlingskungörelsen bör ändras så att detta blir möjligt, utan det bör även fortsättningsvis ankomma på regeringen att göra dessa avvägningar.

Utskottet

I fråga om *motionen 930* om miljöhänsyn vid statlig upphandling av drivmedel har riksrevisionsverket ansett att ett ställningstagande till motionärernas förslag bör anstå till dess regeringen behandlat det förslag från produktkontrollnämnden om högsta tillåtna blyhalt som nämns i *motionen*.

Utskottet delar riksrevisionsverkets uppfattning i denna fråga. Frågan om en generell minskning av blyhalten i bensin bör avgöras snarast möjligt. Därefter kan frågan om avgränsade åtgärder när det gäller det statliga bilbeståndet övervägas.

Utskottet vill i sammanhanget påpeka att upphandlingskungörelsen inte reglerar statliga företags upphandling. Enligt utskottets mening bör inte regering och riksdag binda upp de statliga företagen genom bestämmelser eller rekommendationer i detaljfrågor av det slag som här är aktuellt. Motionen avstyrks.

I *motionen 933* begärs att upphandlingskungörelsen skall ändras så att upphandling hos svenska företag kan ske utan hinder, om det kan anses motiverat av sysselsättningspolitiska skäl. RRV har avstyrkt en sådan förändring. Frågan om sysselsättningspolitiska hänsynstaganden vid upphandling behandlade utskottet senast i betänkandet 1977/78:4. Utskottet anförde då:

Som utskottet närmare redogjort för i betänkandet 1976/77:1 är de statliga myndigheterna bundna av upphandlingskungörelsens bestämmelser. Där fastslås affärsmässigheten som vägledande princip och myndigheterna får inte på egen hand inskränka sin upphandling till enbart svenska företag. Dessa bestämmelser är en direkt följd av de internationella åtaganden Sverige gjort på upphandlingsområdet. När beredskaps- eller sysselsättningsskäl talar för en upphandling inom landet bör det som hittills ankomma på regeringen att i varje enskilt fall göra den nödvändiga avvägningen mot andra länders intressen. Det bör enligt utskottets mening inte komma i fråga att riksdagen härvidlag drar upp någon handlingslinje för regeringen.

Utskottet finner ingen anledning att nu inta en annan ståndpunkt.

Utskottet vill vidare framhålla att på det område som särskilt nämns i *motionen* – tekoområdet – gäller särskilda regler. Ett stort antal statliga myndigheter måste samråda med överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) i samband med upphandling av tekovaror. Andra statliga myndigheter och nästan alla landsting samarbetar frivilligt med ÖEF i motsvarande situationer. Näringsutskottet behandlade i betänkandet NU 1977/78:41 bl. a. motionskrav om att dels skyldigheten att samråda med ÖEF skulle utsträckas

till att gälla alla myndigheter, dels all statlig och kommunal upphandling av tekovaror skulle ske från svenska företag med tillverkning inom landet. Näringsutskottet ansåg att regeringen borde överväga att utsträcka samråds-skyldigheten och i samband därmed ta upp överläggningar med landstings- och kommunförbunden. Något absolut förbud mot att offentlig upphandling skulle få ske genom import oavsett tillverkningsland, prisskillnad m. m. ville näringsutskottet inte tillstyrka. Riksdagen följde utskottet.

Mot den angivna bakgrunden avstyrker finansutskottet motionen 933.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1977/78:930,
2. att riksdagen avslår motionen 1977/78:933.

Stockholm den 12 oktober 1978

På finansutskottets vägnar

BJÖRN MOLIN

Närvarande: Björn Molin (fp), Axel Kristiansson (c), Knut Wachtmeister (m), Knut Johansson (s), Torsten Gustafsson (c), Paul Jansson (s), Arne Pettersson (s), Anton Fågelsbo (c), Arne Gadd (s), Per-Axel Nilsson (s), Rolf Rämgård (c), Anita Gradin (s), Rune Rydén (m), Holger Bergqvist (fp) och Karin Flodström (s).